

**МІНЦ-КАБІНЕТ УНІВЕРСИТЕТУ СВ. ВОЛОДИМИРА
У ПЕРШІ РОКИ ІСНУВАННЯ.
1834–1842 рр.**

Зінаїда Зразюк

**MINTS-CABINET OF THE UNIVERSITY OF ST. VLADIMIR
IN THE FIRST YEARS OF EXISTENCE.
1834–1842**

Zinaida Zraziuk

The article is devoted to the first years of existence of the Mints cabinet of the University of St. Volodymyr. Kyiv University of St. Volodymyr was created by decree of Emperor Nicholas I on November 8th (20th) 1833. However, back in September 1833, the State Trustee of the Kyiv Educational District Egor Fedorovich von Bradke issued an order according to which all collections, including numismatic ones, from the Kremenets Lyceum and Vilnius University, closed after the Polish uprising of 1830–1831, should be moved to Kyiv. Actually, this date can be considered the beginning of the existence of the Mints cabinet of St. Volodymyr. In early 1834 M. Y. Yakubovych brought numismatic collection of Kremenets Lyceum from Vilnius to Kyiv. Since at that time Kyiv University did not have its own building, several private houses in Pechersk were rented for this work. M. Y. Yakubovych reported to the University Council that the Kremenets collection consists of 8636 of ancient coins and 9200 coins and medals of the new age. In January 1834, P. O. Yarkovsky was appointed to the post of chief librarian and curator of Mints cabinet. In 1834 he was sent on a business trip to Vilnius, where he had to accept the property and library of the University of Vilnius. In September 1835, along with the library and property, the numismatic collection of Vilnius University, consisting of 2783 coins, arrived in Kyiv. In the following years, the collections of of Theophilpolskyi nobility county school, Uman basilian county school, Lutsk gymnasium were also transferred to the Mints cabinet. In April 1835, the first addition in the «new» Kyiv collection was recorded. Among the donors – the first rector of the University M. O. Maksymovych, governor G. S. Loshkarev, amateur researcher of ancient Kyiv O. S. Anenkov, etc. By the end of 1836, the collection received more than 500 coins and medals. Since 1838, one of the important sources of replenishment of the numismatic collection were treasures, which, by order of Kyiv, Podolskyi, Volyn Governor-General began to come to the university for consideration. During the period from 1838 to 1842, about 20 treasures were examined in the Mints Cabinet. In the new university building, the Mints cabinet received room № 21 on the third floor for arranging the exposition and storing coins. In fact, the Mints cabinet became the first museum institution in Kyiv.

Keywords: Kyiv University of St. Volodymyr, Mints cabinet of the University of St. Volodymyr, numismatic collection of Kremenets (Volyn) Lyceum, numismatic collection of Vilnius University, P. O. Yarkovsky, M. Y. Yakubovych, collection of Theophilpolskyi noble county school, numismatic collection of Uman basilian county school, Lutsk gymnasium.

Статтю присвячено створенню одного з найкращих академічних нумізматичних зібрань Російської імперії мінц-кабінету університету Св. Володимира. Після закриття ряду учбових установ після Польського повстання 1830–1831 рр. у Києві був створений університет. Всі учбові прилади, бібліотеки, кабінети, музеї в тому числі і нумізматичні колекції були переведені до Києва.

Історія створення мінц-кабінету Київського університету Св. Володимира вперше була висвітлена В. Антоновичем, видатним вченим, який протягом багатьох років був зберігачем мінц-кабінету (Антонович 1884, с. 49–59). Впродовж багатьох років ця стаття була чи не єдиною. Лише у 90-і рр. ХХ ст. – 2000-ні ряд дослідників звернули увагу на історію цієї видатної, проте, незаслужено забутої установи (Гарбуз, Стрижакова 1996, с. 21–30; Гарбуз 1996, с. 84–91; Яшушева-

Омельяничук 2000, с. 64–76; Зразюк 2006, с. 67–74). Історію окремих колекцій, які ввійшли до складу мінц-кабінету, досліджували нумізматичну колекцію Кременецького лицю Єжи Колендо (Kolendo 1998, с. 143–158), М. Мецлівска (Meclewska 2001, с. 229–231; 2005, с. 229–231; 2008, с. 22–26; 2008, с. 22–26), З. Зразюк (Зразюк 2011, с. 41–43), нумізматичну колекцію Віленського університету Д. Гримаускайте, Зразюк З. О. (Гримаускайте 2004, с. 201–202; 2008, с. 201–202; 2005, с. 285–290; Зразюк 2019, с. 252–276). Склад скарбів у мінц-кабінеті вивчали В. Орлик та А. Бойко-Гагарін (Орлик 2013; Орлик, 2017; Орлик, 2019; Орлик, Бойко-Гагарін 2019).

Отже, завдяки аналізу опублікованих джерел і архівних документів вдалось досить повно прослідкувати історію створення колекції мінц-кабінету університету Св. Володимира, дослідити основні джерела надходження до неї, вивчити кількість і склад монетних депозитів, що надійшли до мінц-кабінету на розгляд. Всі ці складові дозволили оцінити вклад і роль зберігачів мінц-кабінету у створенні, комплектуванні та каталогізації цього непересічного зібрання.

Головною метою цього дослідження є проаналізувати всі опубліковані джерела і співставити їх з архівними джерелами. На основі цього аналізу зробити найбільш повну історію створення і функціонування видатного нумізматичного зібрання – мінц-кабінету університету Св. Володимира.

Початок Нумізматичному кабінету Університету Св. Володимира було покладено указом імператора Миколи I 8 (20) листопада 1833 «О переводе Волынского музея в Киев и преобразовании его в высшее учебное заведение» (ЦДІАК України, ф. 707, оп. 1, од. зб. 592, арк. 171). В указі йшлося про те, що заснований у Києві університет стає головною учбовою установою для жителів Київської, Подільської і Волинської губерній. Ці настанови були закріплені в статуті Київського університету, який затвердили 25 грудня 1833 р. з терміном у 4 роки та продовжено термін його дії до 1842 р. (Київський університет..., с. 60–61).

15 (27) липня 1834 р., в день пам'яті святого рівноапостольного князя Володимира, відбулось урочисте відкриття університету, а з 28 серпня розпочались навчальні заняття (Київський університет..., с. 60–61).

Наказом Державного попечителя Київського навчального округу дійсного статського радника Єгора Федоровича фон Брадке від 8 вересня 1833 р. попечителю Білоруської навчальної округи: «...сделать распоряжение об отсылке в Киев перевезенного в 1828 году в бывший Виленский университет Минц-кабинет Волынского лицея».

Засновником цієї широко відомої нумізматичної колекції Кременецького (Волинського) лицю був Тадеуш Чацький (1765–1813), шкільний інспектор Волинської, Подільської та Київської губерній. За його ініціативою у 1805 р. у місті Кременці була створена гімназія, яка крім чудової бібліотеки та великої кількості наукових кабінетів, мала у своєму складі і нумізматичну колекцію. Найбільш відомою складовою цього зібрання була частина колекції останнього польського короля Станіслава Августа Понятовського (1764–1785), що вважалась найбільшою і найкращою у Польщі. Крім нумізматичної колекції у нащадків Станіслава Августа Т. Чацький придбав бібліотеку, що складалась з 15580 томів, мінералогічну колекцію та астрономічні прилади (Kolendo 1998, с. 144). За словами Є. Колендо, після придбання колекцій Станіслава Августа, Т. Чацький мав намір продати монети і медалі Віленському університету, як такі, що не потрібні лицю. Але переговори зірвались і монети залишились у Кременці (Kolendo 1998, с. 145).

Є. Колендо так охарактеризував нумізматичну колекцію Волинського лицю: «...це була не якась ефемерна колекція, а успадкована значна частина багатих, ретельно каталогізованих і складених Я. Альбертранді колекцій короля Станіслава Августа Понятовського. Нумізматична колекція Кременця займала перше місце за кількістю монет серед усіх колекцій Польщі на початку XIX ст. і була майстернею нумізматичних досліджень таких видатних вчених як Тадеуш Чацький (1765–1813) та Йоахим Лелевель (1786 – 1861)» (Jerzy Kolendo 1998, с. 143)*.

На колекції Кременецького лицю написано Тадеушем Чацьким перший польський посіб-

* Ян Баптист Альбертранді (1731–1808) – польський історик, син переселеного до Польщі італійця. Отримав освіту в єзуїтській школі; з 19-річного віку був професором – спочатку в Пултуського колегії, потім в Плоцьку, в Несвіжі і в Вільно. Король Станіслав Август призначив його своїм лектором і доручив нагляд за своєю приватною бібліотекою. Після зречення короля, Альбертранді мав значні фінансові труднощі. Завдяки його старанням утворилося в 1800 р. «Товариство друзів наук», яке обрала його своїм головою. Частина рукописів Альбертранді була куплена Т. Чацьким для бібліотеки Кременецького лицю на Волині. Помер 10.08.1808 року. (Альбертранди. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона: в 86 т. (82 т. и 4 доп.). СПб., 1890–1907); Тадеуш Чацький (28.08.1765–8.02. 1813) – польський освітянин, економіст, історик, нумізмат. Представник шляхетського роду Чацьких. Присвятив життя просвітництву українських земель. Член польської Освітньої Національної Комісії, Варшавського Товариство приятелів наук. Після ліквідації Речі Посполитої зазнав переслідувань і утисків з боку російської влади. Співзасновник Вищої Волинської гімназії, на основі якої планувалося створити університет (з 1819 року – Кременецький лицей). Зібрав велику Порицьку бібліотеку. (Поліщук Ю. Чацький Тадеуш. Енциклопедія історії України: у 10 т. Редкол.: В. А. Смолій

ник з нумізматики, за яким були зроблені спроби проводити лекції з нумізматики. Зберігачами Кременецької колекції були у різні роки Й. Лелевель та Францишек Скарбек-Рудцький. Саме останній, Ф. Скарбек-Рудцький, який опікувався колекцією з 1810 р., систематизував Кременецьку колекцію, особливо стародавню його частину, за каталогами Альбертранді.

У наступні роки Кременецька колекція продовжувала поповнюватись. Серед тих хто дарував монети і медалі до неї згадуються Юліан Німцевич, генерал Вінцент Красинський, графиня Елізавета Браницька, граф Ян Тарновський тощо. Імена цих меценатів свідчать про високий статус цього зібрання (Колендо 1998, 148).

За останнім звітом 1825 р. в колекції нараховувалось 18 682 примірника і з 1810 р. колекція збільшилась на 2280 монет (Колендо 1998, с. 148). У 1828 р. за наказом Миколи I збірка Волинського ліцею «...для розбора и каталогизации...» (ЦДІАК України, ф. 707, оп. 314, спр. 11, арк. 10–11) була передана до Віленського університету. У Віленському університеті була нумізматична колекція яка нараховувала близько 2000 монет і медалей. У Вільнюсі колекцією опікувався Йозеф Міцкевич, а після його смерті у 1817 р. Г. Гроддек (Kolendo 1998, с. 150)**. У 1832 р. після Польського повстання 1830–1831 рр., Віленський університет указом імператора Миколи I було ліквідовано, а всі його колекції і бібліотеку, включаючи і нумізматичну колекцію Кременецького ліцею, було переведено до Києва у новостворений університет.

У жовтні 1833 р. для приймання Кременецької колекції у Вільно відправляють М. Якубовича, вчителя Волинського ліцею. Для роботи йому рекомендовано «...вытребовать от г. библиотекаря лицея П. О. Яркового опись Минц-кабинет Волынского лицея, составленную при отправке онаго в Виленский университет» (Ф. 710, оп. 3, од. зб. 266, арк. 2). Наприкінці 1833 р. М. Якубович завершив приймання зібрання монет і медалей. У Раду університету від звітує, що у Кременецькій колекції «8 636 «нумизматов древних» та 9200 медалей і монет нового часу» (Ф. 710, оп. 3, од. зб. 266, арк. 25–28).

19 січня 1834 р. М. Якубович прибув з Вільна до Києва. Разом з монетами привіз і нумізматичну бібліотеку. Колекція, що мала велику матеріальну цінність, тимчасово, до спорудження будівлі університету, розмістили разом із казною університету, в орендованому для цього приміщенні в домі купчихи Іванської, під цілодобовою охороною (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 13зв.). Безпосереднім наглядачем за колекцією призначили ординарного професора М. Якубовича (Ф. 710, оп. 87, од. зб. 373, арк. 13).

31 січня 1834 р. на посаду головного бібліотекаря новоствореного університету Св. Володимира призначили П. Яковського (1781–1845). За статутом університету, що діяв з 1834 по 1842 р., нумізматичний кабінет увійшов до складу бібліотеки. Обрання П. Яковського на цю посаду було не випадковим. З 1809 р. П. Яковський працював бібліотекарем Волинського ліцею та зберігав нумізматичну збірку до моменту відправлення її у Вільно у 1828 р. В. Антонович дав таку характеристику П. Яковському: «Выбор первого лица, заведовавшего нумизматическим кабинетом, оказался вполне удачным: Яковский любил нумизматику, был хорошо знаком с литературою предмета и относился к своей обязанности хранителя крайне добросовестно, притом он отличался замечательным трудолюбием, аккуратностью и настойчивостью» (Антонович 1884, с. 50).

1 червня 1834 р. бібліотекар університету Св. Володимира П. Яковський був визначений Радою Київського університету Св. Володимира, як її представник для отримання колекцій скасованих учбових установ у Вільно. Заручившись детальними інструкціями, за якими він мав в процесі звіряння бібліотеки і мінц-кабінета, виділяти дублетний фонд, який згодом передається до Харківського університету, П. Яковський відправляється у Вільно (Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, спр. 2., арк. 16–22зв.).

(голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. – К.: Наук. думка, 2013. – Т. 10. – С. 488.); Йоахим Лелевель (1786–1861) польський історик, громадський і політичний діяч, професор Віленського і Брюссельського вільного університетів. У 1808 р. отримав призначення до Кам'янця для роботи викладачем в гімназії. У 1809–1811 рр. професор у Кременецькому ліцеї. У 1815–1818 і 1821–1824 рр. займав кафедру історії Віленського університету. Один з організаторів Польського повстання 1830–1831 рр. Після придушення повстання жив у еміграції у Парижі. Автор багатьох праць з історії Польщі та нумізматики.

** Готфрід Ернст Гроддек (1762–1825) – німецький філолог-класик на службі Російської імперії, фахівець з стародавніх мов, професор Віленського університету. Був вихователем, потім бібліотекарем князя Чарторийського і сходознавця і письменника О. І. Сенковського. Зайняв у 1804 р. кафедру класичної філології Віленського університету, викладав давньогрецьку та латинську мови і античну літературу. Одночасно з 1804 р. завідував бібліотекою університету. Писав з питань міфології, мови, літератури, історіографії, нумізматики, педагогіки. (Гроддек, Годфрід Ернст. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона: в 86 т. (82 т. и 4 доп.). СПб., 1890–1907).

У своєму листі до Ради університету Св. Володимира № 2 від 11.07.1834 р., П. Янковський пише, що вже 2 тижні перебуває у Вільно і не приступає до огляду колекцій з причини того, що представник Харківського університету ще не прибув. Проте, П. Янковський одноосібно, за власної ініціативи розпочав огляд віленських колекцій (огляд деяких кабінетів – архітектурного, механічних моделей тощо).

Представник Харківського університету, професор Б. Дорн, прибув до Вільно лише у жовтні 1834 р. 2 грудня 1834 р. П. Янковський звітує, що колекція прийнята крім ще близько 2000 монет стародавніх і нового часу, які не мали опису (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 44, арк. 15). Обов'язок створити опис монет поклали на П. Кукольника (1785–1884), зберігача Віленської колекції, який він завершив у січні 1835 р. (Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, спр. 2, арк. 30, 32.).

Крім цих 2000 монет, представникам університетів передали ще 381 срібну монету часів Московського царя Михайла Федоровича (1613–1645), які надійшли до Віленського університету у 1825 р. від Попечителя колишнього Віленського навчального округу і до 1835 р. зберігались в архіві колишнього Віленського університету (Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, спр. 2, арк. 36).

Один з покладених на П. Янковського обов'язків, він не зміг виконати, а саме виділити дублетний фонд для передачі у Харківський університет. Надані для звіряння каталоги Кременецької і Віленської колекцій були недосконалі, і на основі тільки їх, без монет, це зробити було неможливо. П. Янковський звертається до Ради університету з проханням привезти всю колекцію до Києва і тут виділити дублети з колекції. Рада університету Св. Володимира, розглянувши лист П. Янковського, визнала його сумніви небезпідставними і аргументованими і погодилась з тим, що для визначення дублетів з одним тільки описом без порівняння зображень неможливо і тому рекомендувала П. Янковському якнайскоріше повертатись до Києва для завершення розділу колекції.

Після завершення приймання, колекцію Віленського університету почали готувати до відправлення до Києва. Був оголошений конкурс на право перевезення майна у якому взяли участь декілька учасників. Головною умовою перемоги у цьому конкурсі було забезпечення якнайшвидшого відправлення майна ліквідованого університету до Києва і забезпечення його повного збереження. Конкурс відбувався у два етапи – 1 і 4 лютого 1835 р. (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 43, арк. 70–77). За результатами конкурсу перемогу отримали селянин Єгор Никифоров та житель м. Вільно Бенціан Горсікович Гопшта. За перевезення майна з Вільно у Київ університет мав сплатити підряднику 3 руб. 39 коп. асигнаціями з пуда вантажу і лише тоді, коли після прибуття до Києва у п'ятиденний строк представники університету мали перевірити цілісність майна та непорушність печаток на ньому (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 43, арк. 27–29зв.).

Нумізматична колекція Віленського університету разом з усім майном, колекціями інших кабінетів та бібліотекою була привезена до Києва 30 вересня 1835 р. у луб'яному ящику та за розпорядженням Ради університету за № 2244 від 30.09.1835 р. передана до університетської каси, що розмістилась у орендованому домі купця Бухтнева під постійний військовий нагляд (Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, од. зб. 38, с. 1).

За попередньою домовленістю, привезені з Вільно монети були співставлені з монетами з Волинського ліцею для виділення дублетів, які мали передати до Харківського університету. За розпорядженням Ради університету з червня 1835 р. цю справу було доручено помічнику бібліотекаря І. Багриновському. 22 листопада 1837 р. він доповідає у Раду, що ним створений систематичний опис стародавніх грецьких і римських монет і ці монети звірені з тими, що зберігаються у мінц-кабінеті. З числа монет Віленського університету виділено 400 дублетів (Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, од. зб. 37, арк. 12). На початку березня 1838 р. 400 давньогрецьких і римських монет були відправлені посилкою до Харківського університету (Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, од. зб. 37, арк. 19–19зв.; Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 79–79зв.).

Досить довгий час колекції Волинського ліцею та Віленського університету ще не ввійшли до колекції Київського мінц-кабінету. За Волинську збірку ще досить довго відповідав М. Якубович (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 13–14). Передача відбулась лише у 1839 р. М. Якубович отримав призначення у Імператорський Московський університет на посаду ординарного професора філософського факультету кафедри латинської мови та історії римської літератури і римської давнини (Київський університет. 1825–1855, с. 69–70). Приводом до цього переведення слугувало закриття університету на 1 рік (Указ від 9 січня 1839 р.), яке сталось через виявлення в університеті осередка таємного товариства, метою якого було відновлення державності Польщі і приєднання до неї південно-західного краю. Більшість професорсько-викладацького складу, яка перейшла з Кременецького ліцею та інших закритих установ, після цих подій отримала нове призначення, або пішла у відставку (Київський університет ... 1855, с. 69–70).

Колекцію Віленського університету також довгий час не передавали до мінц-кабінету. Нова і Віленська колекції об'єднались лише у травні 1837 р. В доповідній записці від 22 травня 1837 р. П. Янковський доповідає Раді університету, що монети і медалі Віленського університету і меблі для монет Волинського ліцею ним були прийняті, монети звірені з описами і він констатує, що все вищезгадане майно збереглось повністю (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 8–9).

Мінц-кабінет поступово облаштовувався. Для нього замовляли нове і лагодили старе обладнання. За контрактом, підписаним на початку 1838 р., київський міщанин І. Іщенко мав полагодити 11 столиків, виготовити для вікон мінц-кабінету міцні ставні з залізними крюками, зробити нові двері, виготовити 11 нових зі склом і обладнаних замками столиків з висувними ящиками для розкладання монет, з «липового сухого дерева» виготовити 16 тисяч різного розміру квадратних з круглим заглибленням коробочок для розкладання монет і медалей. Всього Іщенку правління університету у 1838 р. за його столярні роботи сплатило 1775 руб. 25 коп. сріблом (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 64).

Систематизувалась і колекція мінц-кабінету. За розпорядженням Ради університету від 8.04.1838 р. за № 318 були передані до інших кабінетів речі, які власне до нумізматики не мали жодного відношення. Так до Скульптурного кабінету було передано 408 гіпсових відтисків, до зоологічний кабінет «зуб якогось великого звіра», В музей київських старожитностей – 14 предметів тощо. В той же час до мінц-кабінету мали передати 5 «старовинних російських рублів» (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 84–85).

З об'єднанням колекцій стає нагальна потреба створення її каталогів. Вже наприкінці жовтня 1835 р. Правління університету дає розпорядження помічнику бібліотекаря І. Багриновському з наданих йому п'яти томів нумізматичної колекції Волинського ліцею, під його наглядом писарям зробити копії (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 3–3зв.).

У березні 1837 р. робота над каталогами була завершена, проте П. Янковський доводить до відома Ради університету, що 5 томів латинської та стародавніх папських медалі і монети ще не переплетені, тому що звіряючи наявні монети з описом він фіксує значну кількість очевидних і важливих помилок, наявність яких також підтверджує і ординарний професор декан університету М. Якубович. У вересні 1839 р. П. Якубович звертається до Ради університету з проханням створити нові систематичні каталоги, оскільки переписані каталоги містять велику кількість помилок. Рада університету розглянула пропозицію зберігача, проте не підтримала її і рекомендувала П. Янковському зробити виправлення цих помилок безпосередньо в каталогах і подати їх у Раду для ознайомлення. Крім того, оскільки всі частини колекції тепер об'єднані, то П. Янковському було рекомендовано створити список дублетів нумізматичної колекції університету (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 144–144зв.).

У квітні 1841 р. П. Янковський відправляє до Ради університету список доповнень і виправлень зроблений ним до каталогів грецьких і римських монет Волинського ліцею, які він отримав від ординарного професора М. Якубовича (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, Арк. 209–210, 222).

Територіально колекція нумізматики розміщувалась у декількох орендованих університетом будівлях. Згодом нумізматичну колекцію було перевезено у орендований будинок Корта і розміщено на другому поверсі. У вересні 1837 р. для її зберігання виділили ще дві кімнати дома Корта: одну біля кімнат, в яких розміщувався мінц-кабінет, а іншу в куті від вулиці і присутніх місць (Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, од. зб. 37, арк. 5зв.).

Поки вирішувалась проблема із передачею до складу мінц-кабінету Віленської і Кременецької колекцій, починає створюватись нова київська колекція. У квітні 1835 р. до мінц-кабінету передали срібну і золоту медаль з зображенням Олександра I та написом «Diligentiae» (За старанність) (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 3 – 3 зв.; Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, од. зб. 38, арк. 1зв.). Впродовж 1836–1837 рр., відповідно до звіту за 1837 р. у колекції мінц-кабінету зберігається 37 стародавніх монет, 488 монет нового часу. Загальна кількість монет становила 550 екземплярів (Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, од. зб. 37, арк. 8–8зв.). Серед небайдужих громадян, що дарували кабінету монети – старший вчитель Клеванської гімназії Якутович, який передав 30 мідних римських монет (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 18–18зв.), 2 срібні монети передав цивільний губернатор Лошкарев, 28 срібних, 227 мідних монет та 2 шведські асигнації інженер генерал-майор Мочульський (Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, од. зб. 38, арк. 2), ректор університету Максимович пожертвував до мінц-кабінету 3 пантикапейські, 1 фанаторійську та 1 корсунську (херсонську (прим. автора) мідні монети (Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, од. зб. 38, арк. 2–2зв.).

До Нової київської колекції продовжують передавати нумізматичні колекції установ. У вересні 1836 р. Ради університету дає завдання помічнику бібліотекаря П. Багриновському розглянути запропоновану Університету нумізматичну колекцію Теофільпольського повітового

Дворянського училища. Після розгляду пропонується монети, які зацікавили університет, залишити в університеті. Поки тривало вивчення колекції, до музею надходить рішення Попечителя Київського учбового округу від 24 лютого 1839 р. № 739, за яким колекція з 639 нумізматів Теофільпольського повітового дворянського училища, що складалось переважно з стародавніх грецьких і римських монет, залишити в університеті Св. Володимира, «...оскільки вони не потрібні для повітового училища» (ДАК, ф. 16, оп. 275, ст. 175, арк. 34).

У листопаді 1836 р. до мінц-кабінету надходить колекція Уманського базиліанського монастиря та училища. За рішенням Ради університету ці колекції були записані до інвентарної книги «нової» київської колекції (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 92–93).

З 1838 р. одним з основних джерел надходжень до мінц-кабінету стають скарби. За розпорядженням Київського, Подільського, Волинського генерал-губернатора скарби, які знаходять у Київській, Волинській і Подільській губернії мають надходити до університету на розгляд. Перший скарб надійшов до мінц-кабінету у тому ж році. Чиновник Подільського губернського правління Камінський надав університету список або детальний опис монет, знайдених в Ольгопольському повіті, разом з запитом про те, чи не придбає університет деякі з цих монет для своєї колекції (23.04.1838 р. № 378, Рада ун-ту). У переліку перераховано «монети римські, чеські, стародавні польські, германські, пруські, шведські, татарські та старовинні срібні гудзики, загалом 2211 предметів». З цієї кількості монет, які, скоріш за все, походять з декількох скарбів різного часу, І. Багриновський відібрав 82 монети. З давньоримських були відібрані денарії Адріана, Антоніна, Фаустіни, Марка Аврелія, Коммода, Пертінакса, Севера. З монет новітнього часу – гданські гроші Сигізмунда III, півтораки прибалтійських володінь Швеції Густава Адольфа та Христини, бранденбурзькі шеляги Георгія Вільгельма, тешинські оболи, фрісландський талар Сполучених Нідерландів тощо. За ці монети було виплачено 33 руб. 70 коп. сріблом (1841 р. 28.04. № 453, Рада) (Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, од. зб. 37, арк. 58–63зв.; Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 200–200зв.; Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, од. зб. 27, інв. №№ 1665–1746; Страшкевич 1866, с. 5–7, скарб № 1).

Впродовж 1839 р. у мінц-кабінеті розглянули 5 скарбів (Страшкевич 1866, №№ 1–5). Серед них були ті, які у К. Страшкевича отримали назву «невідомі», або з зазначення місця знахідки «Київська та Подільська губернії», відсутні відомості про кількість монет у скарбі і обставини знаходження. Переважали скарби XVII ст. досить типові для цієї території. З найбільш цікавих «київський». Університет отримав 10 монет серед яких були талер фрісландський 1620 р., гроші, орти, півтораки Сигізмунда III та московські копійки Івана III Васильовича та Михайла Федоровича. З їх числа були відібрані лише 3 монети, які були оцінені у 2 руб. 75 коп. сріблом, проте його власник поміщик Абрамович відмовився від плати та подарував монети університету (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 193–194; Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, од. зб. 37, арк. 46зв. – 41; Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, од. зб. 27, інв. №№ 1747–1749; Страшкевич 1856, с. 7, скарб № 3). Інший скарб, який у переліку скарбів К. Страшкевича отримав назву «невідомий» надійшов до університету також без місця і обставин знахідки. Загальна кількість монет невідома, а університет отримав 60 російських монет XV–XVIII ст., з яких було відібрано 20. Це денги Василя Васильовича (1425–1462), Івана III Васильовича (1462–1505), Василя Івановича (1503–1533), копійки Івана IV Васильовича (1533–1584), Федора Івановича (1581–1598), карбованці, 1/2 полтиника, алтини Петра I та Петра II, а також срібні медалі Єлизавети I за укладання Абоського миру зі Швецією 1743 р. та срібна медаль Катерини II на честь перемоги над турками на річці Кагул 1770 р. (Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, од. зб. 37, арк. 49зв. – 51; Страшкевич 1866, скарб № 2). За скарб власнику виплатили 15 руб. 75 коп. сріблом (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 143–143зв.).

Отже, лише у 1839 р. всі колекції, отримані з закритих Віленського університету та Волинського ліцею, ввійшли до складу мінц-кабінету університету Св. Володимира і приєднались до нової київської колекції. Крім того, зібрання поповнилось 639 монетами Теофільпольського повітового дворянського училища, переважна більшість з яких були монети стародавньої Греції та Риму. Отже разом з новими надходженнями у колекції на кінець 1839 р. зберігалось 10401 монета стародавнього світу та 13247 монет нового часу. Загальна кількість складала 23648 одиниць (Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, од. зб. 37, арк. 67зв. – 68).

Не залишилась колекція мінц-кабінету Київського університету поза увагою дослідників. Конференція Імператорської Санкт-Петербурзької Академії наук 2 жовтня 1837 р. звернулася до Київського університету з проханням про співпрацю у дослідженні східних монет відомим орієнталістом Х. Френом (1782–1851). Він впродовж декількох років займався створенням каталогу східних монет, що зберігаються в Росії у приватних, музейних та академічних колекціях. Їм

вже досліджені колекції Санкт-Петербурзького, Дерптського, Гельсінгфорського, Харківського, Московського і Казанського університетів, відомі йому приватні колекції. Для повноти каталогу, він бажає дослідити колекцію східних монет Волинського ліцею та Віленського університету. Для цього ці монети мають бути відправлені до Санкт-Петербургу з обов'язковим повернення після закінчення їх дослідження до місця зберігання. Працю по відбору необхідних Х. Френу східних монет, взяв на себе запропонований Академією наук Почесний смотритель Київського повітового училища, член-кореспондент Академії наук барон Станіслав Шодуар (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 53–54зв.). До Санкт-Петербургу відправили 437 монет та стародавній рукопис. У листопаді 1838 р. всі монети повернулись до мінц-кабінету з докладним описом зробленим Х. Френом (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 110–110зв.).

Наступного разу у вересні 1839 р. Конференція Санкт-Петербурзької Академії наук звернулась до університету з проханням передати для дослідження самонідські та іспебедські монети, які досліджував ад'юнкт Б. Дорн (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 145–145 зв.). У 1840 р. чотири монети були відібрані і відіслані до Санкт-Петербургу. В червні 1841 р. монети повернулись до мінц-кабінету (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 201–201зв.).

Для успішної роботи зберігачів мінц-кабінету необхідна гарна нумізматична бібліотека. Частину літератури до кабінету передали з Віленського університету і Кременецького ліцею. Проте, значна кількість важливих для роботи видань була відсутня. На придбання літератури для мінц-кабінету Рада університету виділяла кошти. Так у 1840 р. за 7 рублів сріблом був куплений перший випуск Археографічної комісії присвячений російським медалям (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 168–168зв.). Також у 1840 р. у барона С. Шодуара для бібліотеки мінц-кабінету придбали за 120 руб. сріблом вже на той час рідкісне видання Міоне (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 172а – 172а зв.).

У 1840 р. П. Янковський та його помічник І. Багриновський розглянули лише 2 скарби: з с. Золотин та «волинський», який надійшов з Волинської губернії без точного місця знахідки (Страшкевич 1866, скарби №№ 6 та 7). Чудовий за своїм складом був останній. До нього входили монети великих номіналів талери і флоріни нідерландські, голландські, австрійські, швейцарські, вільних міст Гамбурга, Нюрнберга та Кампена. Наймолодшою монетою були 6 грошей 1681 р. Яна III Собеського. За цю знахідку власнику виплатили 19 руб. 9 коп. сріблом (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 172–172зв., 174–174 зв., 190–190зв.; ЦДІАК України, ф. 442, оп. 1, спр. 3336, арк. 1–10зв.; Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, спр. 27, інв. №№ 1641–1653; Страшкевич 1866, с. 10 – 11, скарб № 7).

Продовжувала колекція поповнюватись і за рахунок пожертв. У жовтні 1840 р. ректор Упсальського університету передав шведські обігові монети – 2 скілінга 1837 р. та 1839 р., 2/3 скілінга 1839р., 1/3 скілінга 1839р. (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 175–175зв.; Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, спр. 27, інв. №№ 1768–1769).

За звітом університету за 1840 р. до мінц-кабінету надійшло 15 монет. З найбільш визначних надходжень П. Янковський визначає подаровану почесним громадянином м. Кременець Йосифом Мілло золоту монету, відкарбовану за часів правління Траяна Деція вартістю 37 руб. 50 коп. сріблом. Загальна кількість монет у колекції – 10401 стародавніх, 13247 монет нового часу, всього – 23648 монет (ДАК, ф. 16, оп. 465, спр. 52, арк. 7–8).

У 1841 р. до мінц-кабінету продовжували надходити скарби. Всього П. Янковський і І. Багриновський розглянули 8 скарбів (Страшкевич 1866, скарби №№ 8–15). Завдяки скарбам у мінц-кабінеті почала створюватись одна з найкращих у Російській імперії колекція срібних давньоруських гривен. У листопаді 1841 р. до мінц-кабінету надійшло 2 срібні т.з. новгородські гривні зі скарбу, знайденого у 1840 р. в с. Жулянах, що складався з 13 гривень.

Але не з усіх скарбів монети потрапляли до колекції. Нажаль, у ХІХ ст. було відсутнє розуміння скарбу як цілісної пам'ятки, дослідження якої дуже важливе для розуміння закономірностей і особливостей грошового ринку у певний час. Значна кількість скарбів потрапляла на розгляд до зберігачів мінц-кабінету, з цих монет вибирали екземпляри, які відсутні у колекції, а інші повертали власнику навіть не описавши монетний комплекс у повному обсязі. Так сталося і з скарбом який надійшов до мінц-кабінету у 1841 р. У справі навіть не зазначено місце знахідки, навіть приблизно який повіт, яка губернія. Відомо що серед монет було 2 рублі Петра І та 32 екземпляри мілкої срібної монети (навіть не зазначено ні державна приналежність, ні час випуску). Всі монети були повернуті власнику без опису (ДАК, ф. 16, оп. 465, спр. 53, арк. 75–77; Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, спр. 37, арк. 99зв. – 100).

Всього за 1841 р. до колекції надійшло 120 монет. Це були як придбані монети так і передані в дар. Серед найбільш цікавих надходжень варто згадати – срібну медаль медальєра Губе,

відкарбовану на честь шлюбу спадкоємця російського трону Олександра Миколайовича та 2 стародавні, достатньо рідкісні, срібні римські денарії Антоніна Пія та Пертинакса (ДАК, ф. 16, оп. 465, спр. 53, арк. 75–77; Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, спр. 37, арк. 99зв. – 100).

У 1842 р. у мінц-кабінеті розглянули 5 скарбів. Два скарби, один з яких був знайдений в Дубенському повіті Волинській губернії (без зазначення точного місця знаходження) та скарб з м. Сміла Черкаського повіту Київської губернії, були повернуті власникам і в архіві не залишилось навіть їх опису. З трьох скарбів І. Багриновський відібрав 20 монет, а інші монети були повернуті власникам без розгляду (Страшкевич 1866, скарби №№ 11–15). Залишився поза увагою К. Страшкевича скарб, знайдений у 1842 р. в с. Дурманах Дубенського повіту Київської губернії. Про повний склад скарбу нічого не відомо, проте у справі зазначено, що з 7 золотих червонців старого карбування лише один зацікавив мінц-кабінет – це дукат угорський 1722 р., карбований за часів правління Карла VI (1711–1840), за який було виплачено власнику 2 руб. 86 коп. сріблом (ЦДІАК України, ф. 442, оп. 1, спр. 3886, арк. 1–14; Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 234, 237, 243; Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, спр. 27, інв. № 1811).

Поповнювалась колекція і завдяки подарункам. Так ординарний професор астрономії Київського університету В. Федоров подарував 37 мідних і срібних монет, відкарбованих у Австрії, Германії, Швейцарії у кінці XVIII – початку XIX ст. (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 247–247зв.; Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, спр. 27, інв. №№ 1774–1810).

У 1842 р. для мінц-кабінету П. Янковський зробив декілька вдалих закупівель. Наприкінці 1842 р. мінц-кабінет перерахував 3 руб. 25 коп. сріблом за золоту монету Венеції, карбовану за часів правління дожа Паоло Реньєра (1779–1789) (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 270; Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, спр. 27, інв. № 1858). Крім того, за 40 руб. 97 коп. сріблом придбали велику золоту рідкісну медаль Франциска II (1792–1806), останнього імператора Германської (Св. Римської) імперії, відкарбовану у 1792 р. на честь його коронації (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 272–274, 279; Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, спр. 27, інв. № 1879).

У 1842 р. для МК придбано медалей і монет нового часу: а) закупівлею – 8 од. золотих, срібних – 58 од. за 110 руб. 96 коп. сріблом; б) надійшло безкоштовно – медалей і монет нового часу срібних 35, мідних – 16, олов'яних – 2 од. за 5 руб. 20 коп. сріблом. Найбільш цікаві придбання: 1) мідна медаль карбована на честь унії з православною церквою в Російській імперії у 1839 р.; 2) подвійний червінець Бранденбурзького курфюршества Фрідріха Вільгельма 1686 р.; 3) золота медаль, відкарбована у 1792 р. на честь коронації Франциска II Римсько-Германським імператором. Всього на початок 1843 р. в мінц-кабінеті зберігалось 24226 од. в тому числі Давньогрецьких і римських (10 455 од.), Середнього і нового часу (13771 од.) (ДАК, ф. 16, оп. 465, спр. 56, арк. 81–83).

З другої половини 1842 р., мінц-кабінет почав поступово готуватися до переїзду. З листа П. О. Янковського від 25 вересня зрозуміло, що він отримав усне розпорядження ректора К. Неволіна про огляд призначених для мінц-кабінету залів у новозбудованому університеті. П. Янковський висловив свої побажання про облаштування приміщення. По-перше, це облаштувати зовнішні великі вікна ставнями, маленькі, що виходять на коридор – ґратами. По-друге, побажав розділити велику залу на дві кімнати. У другій кімнаті він планував розмістити робоче місце помічника бібліотекаря та нумізматичну бібліотеку. Крім того, у цьому приміщенні відвідувачі мінц-кабінету мали залишати свої шинелі. По-третє, П. Янковський попросив передати у розпорядження мінц-кабінету невеличку суміжну кімнату, яка необхідна для зберігання обладнання мінц-кабінету, коробочок для монет, а також як робоче місце сторожа, який впродовж всього робочого дня повинен доглядати за мінц-кабінетом (Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, спр. 37, арк. 115–115зв.). У січні 1843 р. П. Янковський отримав розпорядження Правління про огляд і надання своїх рекомендацій по облаштуванню нових приміщень, відведених для облаштування мінц-кабінету у новозбудованій будівлі університету. Це була кутова кімната 3-го поверху № 21 (Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45, арк. 280). Ймовірно, що переїзд мінц-кабінету з будинку Корта до нової будівлі відбувся чи наприкінці 1842 р., чи на початку 1843 р. У листі датованому 31 грудня, П. О. Янковський звітує про проведену роботу з упорядкування нумізматичної колекції. Він зазначає, що роботи по складанню доповнення до систематичного каталогу колекції колишнього Волинського лицю, а також по складанню окремого списку дублетів мінц-кабінету, велись систематично і для його складання було розібрано і описано декілька сотень монет і медалей, які не мали опису. Крім того, написав 6 000 карток на монети і медалі, які мають ввійти до цього доповнення і що ця робота була їм закінчена це у травні 1842 р. Проте для її продовження, а саме розкладання і систематизація цих карток, «трапились великі перешкоди», а саме – підготовка мінц-кабінету для переїзду з дому Корта, а після переміщення відсутність

зручного місця для розкладання вищезазначених карток. Саме тому, робота, про яку запитує у нього Правління по створенню систематичного додатку і списку дублетів, на жаль, не була завершена (Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, спр. 37, арк. 124).

Отже, із заснуванням Київського університету і передачею до нього колекцій Кременецького лицю і Віленського університету у Києві склались умови для створення однієї з перших академічних колекцій. З 1835 на кінець 1842 р. колекція мінц-кабінету збільшилась на півтори тисячі монет і медалей і нараховувала 24226 одиниць. Наявність висококваліфікованих спеціалістів-нумізматів зберігачів мінц-кабінету сприяло тому, що Київський університет був обраний Київським, Подільським і Волинським генерал-губернатором місцем, де мали досліджувати і каталогізувати монетні знахідки. Завдяки дослідженню монетних депозитів значно поповнювалась колекція мінц-кабінету. На жаль, розуміння скарбу як важливого історичного джерела на той час було відсутнє, але, хоча не досконало, проте ці пам'ятки були досліджені і каталогізовані і в майбутньому стали доступними дослідникам грошового обігу нашої держави. Важливим є і те, що мінц-кабінет університету став першим публічним музеєм Києва, а це спонукало інтерес і прагнення досліджувати і вивчати історію нашого краю, його пам'яток грошового обігу.

Список джерел та літератури

Архів Національного музею історії України (далі Архів НМІУ). Фонд. 1 (Мінц-кабінет університету Св. Володимира). Справа 27. Список медалям и монетам поступившим в мінц-кабінет імператорського університета Св. Володимира в 1841–1854 гг., часть III. 241 арк.

Архів НМІУ, ф. 1, од. зб.4а. Опись Древним – Греческим – Римским нумизматам, которые из принадлежавших бывшему Виленскому университету при сличении оных с таковыми же имеющимися в Мінц-Кабинете Императорского Университета Св. Владимира показались дублетами). 1830–1840 гг. 18 арк.

Архів НМІУ, ф. 1, спр. 31. Каталог монет античных монет стран Европы и Азии из коллекции Вольнского (Кременецкого) лицья, список монет подаренных графом Глинским Вольнскому лицью; список западноевропейских монет. 1820–1830 гг. 175 арк.

Архів НМІУ, ф. 1, оп. 1, спр. 37. Книга для записи исходящих бумаг отправленных из мінц-кабинета імператорського університета Св. Володимира с 1837 года. 8.01.1837–31.12.1842 гг. 124 арк.

Архів Інституту археології Національної академії наук України (далі Архів ІА НАНУ), ф. 13, (Музей древностей при Киевском университете) спр. 43. Різні листування й документи, що відносяться до перебування в м. Вільно бібліотекаря Київського університету П. Яковського у 1834–1835 рр., відрядженого для одержання бібліотеки й учбових підручників ліквідованого Віленського університету. 06.1834–1.08.1835. 114 арк.

Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 44. Журнал писем исходящих от коллежского ассессора, библиотекаря Киевского университета Св. Владимира в Киеве г-на П.Яковского, командированного сим же университетом для приема книг и других учебных пособий принадлежащих бывшему Виленскому университету. 1834 – 1836. 66 арк.

Архів ІА НАНУ, ф. 13, спр. 45. Исходящие бумаги по мінц-кабинету. 1835–1849 гг. 514 арк.

Державний архів міста Києва (далі ДАК), ф.16 (Університет Св. Володимира). Оп.465. Спр. 52. Сведения к Отчету о состоянии и действиях імператорського університета Св. Володимира. 23.12.1840–29.12.1840. 143 арк.

ДАК, ф.16, оп. 465, спр. 56. Отчет о состоянии и деятельности университета Св. Владимира за 1842 год. 1843. 207 арк.

Центральний державний історичний архів України, м. Київ (далі ЦДІАК України). Фонд 442 (Канцелярия киевского военного, подольского и вольнского генерал-губернатора). Оп. 1, спр. 3336. Дело о найденных в г. Кременце Вольнской губ. старинных монетах. по представлению Вольнского гражданского губернатора о найденном на Кременецком кладбище древней серебряной монете (91 шт.) унтер офицером Шпегальским. 22 мая 1840 – 30 июля 1841, 21 арк.

ЦДІАК України, ф. 442, оп. 1, спр. 3885. Дело о нахождении старинных серебряных монет в с. Оржев Ровенского у Вольнской губ. в количестве 169 шт., 15.09.1841–3.08.1842. 12 арк.

ЦДІАК України, ф.442. Оп.1. Спр. 3886. Дело о нахождении старинных монет в с. Дурманах Дубенского у. Киевской губ. Дек. 1841 – июль 1842. 14 арк.

ЦДІАК України, ф. 442, оп. 1, спр. 4541. Дело о нахождении старинных польских монет крестьянином с. Ка-

- мянка Радомысльского у. Киевской губ. Старовойтенко Лукьян, июнь 1843 – март 1845. 19 арк.
- ЦДІАК України, ф.442, Оп.1, Спр.4540. Дело о нахождении старинных польских монет крестьянкой м. Смела Черкасского у Киевской губ. Мигуненко В. май 1842 – февраль 1843. 14 арк.
- ЦДІАК України. Фонд 707 (Управление Киевского Учебного округа). Оп. 87, спр. 486, дело № 92 канцелярии г. попечителя Киевского учебного округа о найденных в Киевской, Подольской и Волынской губернии древних монетах. 16.07.1839–22 дек. 1845 г. 229 арк.
- ЦДІАК України, ф. 707, оп. 314, спр. 11. Дело о переводе нумизматического кабинета при Волынском лицее в г. Вильно для составления каталога. Из ведомости указов Николая I. г. Кременец Волынской губ. Арк.10–11.
- ЦДІАК України, ф. 707, оп. 1, спр. 592 Дело канцелярии г. попечителя Киевского учебного округа о переведении из Кременца в Киев и об учреждении ун-та Св. Владимира. 14.07.1833–21.09.1834. Арк. 171.
- ЦДІАК України, ф. 710, оп. 3, спр. 266, Дело о перевозке музея Нумизматики и минц-кабинета из г. Вильно в Киев. 6.09.1833–31.12.1834. Арк. 1.
- АНТОНОВИЧ, В. Б., 1884, Нумизматический кабинет. Записки об учебных и учебно-вспомогательных учреждениях университета Св. Владимира / под редакцией В. С. Иконникова. Киев. 49–59.
- Биографический словарь профессоров и преподавателей Императорского университета Св. Владимира (1834–1884). Сост. В. С. Иконников. Киев: Типография Императорского университета Св. Владимира, 1884. 860 с.
- ГАРБУЗ, Б., СТРИЖАКОВА, Н., 1996, Польские монеты в Национальном музее Украины. *Materialy z I Międzynarodowej Konferencji Numizmatycznej. «Bilorus. Litwa. Polska. Ukraina. Wspolne dzieje pieniadza».* 20–22. 10. 1994. Warszawa, 21–30.
- ГАРБУЗ, Б. Б., 1996, Нумізматична колекція Національного музею історії України Вісник Національного банку України. Київ, № 3, 84–91.
- ГРИМАЛАУСКАЙТЕ, Д., 2004, Юбилейная медаль виленского императорского университета. Двенадцатая всероссийская нумизматическая конференция: тезисы докладов и сообщений. Москва, 201–202.
- ГРИМАЛАУСКАЙТЕ, Д., 2005, Юбилейная медаль виленского императорского университета. Нумизматический сборник ГИМ, № XVII, Москва, 285–290.
- ГРИМАЛАУСКАЙТЕ, Д., 2008, Истоки нумизматического собрания виленского императорского университета (1803–1832). Крыніцазнаўства і спецыяльныя гістарычныя дысцыпліны: навуковы зборнік, № 4, Мінск: БДу, 44–49.
- ЗРАЗЮК, З. А., 2006, Из истории нумизматической коллекции университета Св. Владимира. Международная нумизматическая конференция, посвященная 150-летию Национального музея Литвы, Вильнюс, 67–74.
- ЗРАЗЮК, З. О., 2019, Донатива Яна Казимира та золоті медалі з колекції Віленського університету. Науковий вісник Національного музею історії України. Збірник наукових праць, Випуск 4, Відп. ред. Б. К. Патриляк, Київ, 252–276.
- Киев и Университет Св. Владимира при Императоре Николае I. 1825–1855 / ред. Ф. Фортинский, Киев: издание университета Св. Владимира, 1896, 100 с.: 16 светопечатами и 2 цинкографиями.
- МЕНЦЛЕВСКА, М., 2005, MUSAEI NUMMORUM: королевская коллекция Станислава-Августа в зарубежных и польских архивных источниках.Тринадцатая Всероссийская нумизматическая конференция. Москва, 11–15 апреля 2005 года. Тезисы докладов и сообщений. Москва: Альфа-Принт, 194–195.
- МЕНЦЛЕВСЬКА (а), М., 2008, Правда та легенда медальєрної серії, що представляє польських королів, відкарбованої за часів Станіслава Августа. Нумізматика та фалеристика, № 3, 22–26.
- МЕНЦЛЕВСКАЯ (b), М., 2008, Королевская коллекция Станислава Августав зарубежных и польских архивных источниках. Москва: Нумизматика, №. 17, 25–29.
- ОРЛИК, В., 2013, Монеты государства Тевтонского ордена в Пруссии в составе денежных и денежно-вещевых кладов, найденных на территории Украины. Наукові записки з української історії: Зб. наук. ст. Вип. 33. Переяслав-Хмельницький, 39–45.
- ОРЛИК, В., 2017, Топографія знахідок в Україні монет держави Тевтонського ордену в Пруссії та її Лівонського відділення (зведені відомості по областях). Український нумізматичний щорічник. Вип. 1. Переяслав-Хмельницький, 37–74. DOI <https://doi.org/10.31470/2616-6275-2017-1-37-74>.
- ОРЛИК, В., 2019, Монети держави Тевтонського ордену в Пруссії у скарбах, виявлених на території

- України (XIX – поч. XXI ст.). Вісник Львівського університету. Серія історична. Спецвипуск, 133–143.
- ОРЛИК, В., БОЙКО-ГАГАРИН, А., 2019, Монети, передані з Всеукраїнського Історичного Музею імені Тараса Шевченка до Державного Банку СРСР в 1933–1934 рр. *Studia I materialy z Miedzynarodowej Konferencji Numizmatycznej*. «Utraczone kolekcje numizmatyczne». 6–7 grudnia 2018 r. Warszawa: Zamek Krolewski w Warszawie, 225–237.
- СТРАШКЕВИЧ, К. Ф., 1866, Клады рассмотренные в минц-кабинете университета Св. Владимира с 1838 по 1866 год. *Университетские известия*. Киев: университетская типография, № 10, 1–38.
- ЯУШЕВА-ОМЕЛЬЯНЧИК, Р. М., 2000, Київський мінц-кабінет у життєописах. *Українська нумізмати́ка і боністика*. № 1. Київ, 64–76.
- ЯУШЕВА-ОМЕЛЬЯНЧИК, Р. М., 2000, Київський мінц-кабінет у життєописах. *Українська нумізмати́ка і боністика*. № 2. Київ, 53–62.
- KOLENDO, JERZY, 1998, *Studia z dziejow numizmatyki. Zbiory w Krzemienicy. Archeologia. wiat antyczny i barbarzyncy. Teksty, zabutki, refleksia nad przeszloscia*, t. II, Warszawa, 143–158.
- MECLESWSKA, MARTA, 2001, Keep tradition alive: from the Royal to the State Collection in the Royal Castle in Warsaw. [W:] *I Congreso Internacional de Museología del Dinero. Museo Casa de la Moneda Madrid-España 18–22 de Octubre 1999*. [Madrid]. 229–231.
- MECLESWSKA, M., 2005, Prawda i legenda o medalierskiej serii królów polskich z czasów Stanisława Augusta. *Kronika Zamkowa*. Nr 1–2 (49–50): 2005. 29–43, ilustr., sum. Wersja polska skrócona w: *Grošovij obig i bankivs'ka sprava v Ukraini: minule ta sučasnist'*. [Mat. konferenciji Lwów 14–15 V 2004], L'viv, 258–272, ilustr.
- MECLESWSKA, M., 2010, Czy istnieje katalog medali polskich z kolekcji króla Stanisława Augusta? [W:] *Tarptautinė numizmatikos konferencija, skirta Lietuvos nacionalinio muziejaus 150-mečiui: Vilnius, 2006*. Vilnius, 61–65.
- MECLESWSKA, Marta, 2006, Zamiłowanie czy zapłata – powstawanie katalogów kolekcji numizmatycznej króla Stanisława Augusta. [W:] *Pieniądz – kapitał – praca – wspólne dziedzictwo Europy. Materiały z VIII Międzynarodowej Konferencji Numizmatycznej, Białystok-Augustów 18–21 września 2008*. Warszawa [recte 2009], 157–173, ilustr., rez.
- ZRAZIUK, ZINAIDA, 2011, The gold medals portraying Polish kings and their fate. *Treasures from Kiev. The Golden Gallery of Polish Kings from the Medal Collection of Stanislaw August Poniatowski. Catalog of exhibition in Royal Lazienki Museum in Warsaw*. 26 November 2011 – 1 July 2012. – Warsaw, 41–43.

References

- ANTONOVICH, V. B., 1884, *Numizmatycheskii kabinet. Zapiski ob uchebnykh y uchebno-vspomogatelnykh uchrezhdeniyakh universiteta Sv. Vladimira / pod redaktsei V. S. Ikonnikova* [Numismatic cabinet. Notes on educational and auxiliary educational institutions of the University of St. Vladimir. Edited by V. S. Ikonnikov]. 49–59. [In Russian].
- GARBUZ, B., STRIZHAKOVA N., 1996, *Polskye monety v Natsyonalnom muzee Ukrainy* [Polish coins in the National Museum of Ukraine. *Materiały z I Miedzynarodowej Konferencji Numizmatycznej*. «Bilorus. Litwa. Polska. Ukraina. Wspolne dzieje pieniadza»]. 20–22. 10. 1994, 21–30. [In Russian].
- GARBUZ, B., 1996, *Numizmatychna kolektsiia Natsionalnoho muzeiu istorii Ukrainy Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy* [Numismatic Collection of the National Museum of Ukrainian. *Bulletin of the National Bank of Ukraine*]. № 3, 84–89. [In Ukrainian].
- HRYMALAUSKAITE, D., 2004, *Yubyleinaia medal Vilenskoho Imperatorskoho universiteta. Dvenadtsataia Vserossiiskaia numizmaticheskaia konferentsia. Tezisy dokladov i soobshchenyi* [Jubilee Medal of the Imperial University of Vilna. Twelfth All-Russian Numismatic Conference: abstracts of reports and messages]. Moskva, 201–202. [In Russian].
- HRYMALAUSKAITE, D., 2005, *Yubyleinaia medal Vilenskoho imperatorskoho unyversyteta. Numyzmatycheskyi sbornyk* [Jubilee Medal of the Imperial University of Vilna. Numismatic collection]. HYM, № XVII, Moskva, 285–290. [In Russian].
- HRYMALAUSKAITE, D., 2008, *Istoky numyzmatycheskoho sobrania Vilenskogo Imperatorskoho universyteta (1803–1832), Krynicaznaystva i specyialnyya gistarychnyya dyscypliny: navukovyi zbornik*, № 4, Minsk [The origins of the numismatic collection of the imperial University of Vilna (1803–1832). Source studies and special historical disciplines: scientific collection]. № 4. Minsk, BDU, 44–49. [In Russian].
- MENCZLEVSKAYA, M., 2005, *MUSAEI NUMMORUM: korolevskaya kollekcyia Stanislava-Avgusta v*

- zagranichnykh i polskikh arkhivnykh istochnikakh. Trinadtsataia Vserosiiskaia numizmaticheskaia konferentsia. Moskva, 11–15 aprelia 2005 goda. Tezysy dokladov i soobshchenii [MUSAEI NUMMORUM: Royal collection of Stanislav-August in foreign and Polish archival sources. Thirteenth All-Russian Numismatic Conference. Moscow, April 11–15, 2005. Abstracts of reports and messages]. Moskva: Alfa-Print, 194–195. [In Russian].
- MENCZLEVSKA (a), M., 2008. Pravda ta legenda medaliernoi seriii, shcho predstavliae polskikh koroliv, vidkarbovani za chasiv Stanislava Avgusta. Numizmatyka ta falerystyka [The truth and legend of a medal series representing Polish kings, minted during the reign of Stanislaw August. Numismatics and faleristics]. № 3, 22–26. [In Ukrainian].
- MENCZLEVSKAYA (b), M., 2008. Korolevskaia kolleksia Stanislava Avgusta v zagranichnykh i polskikh arkhivnykh istochnikakh [Royal collection of Stanislaw Augustav of foreign and Polish archival sources]. Moskva: Numizmatika, №. 17, 5–29. [In Russian].
- Kiev i Universitet Sv. Vladimira pri Imperatore Nikolae I. 1825–1855. Red. F. Fortinskii, Kiev: izdanie universiteta Sv. Vladimira, 1896, 100 s.: 16 svetopechatiami i 2 tsinkografiiami. [Kiev and St. Vladimir University under Emperor Nicholas I. 1825–1855. Ed. F. Fortinskii, Kiev: publication of the University of St. Vladimir, 1896, 100 p.: 16 light prints and 2 zincographs]. [In Russian].
- ORLYK, V., 2013. Monety gosudarstva Tevtonskogo ordena v Prussii v sostave denezhnykh i denezhno-veshchevykh kladov, naidennykh na territorii Ukrainy. Naukovi zapysky z ukrainskoi istorii: Zb. nauk. st. Vyp. 33. Pereiaslav-Khmelnytskyi [Coins of the state of the Teutonic Order in Prussia as a part of the monetary and monetary treasures found in the territory of Ukraine. Scientific notes on Ukrainian history: Coll. Science. Art. Issue 33. Pereiaslav-Khmelnytskyi]. 39–45. [In Russian].
- ORLYK, V., 2017. Topohrafiia znakhidok v Ukraini monet derzhavy Tevtonskoho ordenu v Prussii ta ii Livonskoho viddilennia (zvedeni vidomosti po oblastiakh). Ukrainskyi numizmatychnyi shchorichnyk. Vyp. 1. Pereiaslav-Khmelnytskyi [Topography of finds in Ukraine of coins of the Teutonic Order in Prussia and its Livonian branch (summary information by region). Ukrainian Numismatic Yearbook. Issue. 1. Pereiaslav-Khmelnytskyi], 37–74. DOI <https://doi.org/10.31470/2616-6275-2017-1-37-74>. [In Ukrainian].
- ORLYK, V., 2019. Monety derzhavy Tevtonskoho ordenu v Prussii u skarbakh, vyjavlenykh na terytorii Ukrainy (XIX – poch. XXI st.). Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia istorychna. Spetsvypusk [Coins of the state of the Teutonic Order in Prussia in the treasures found on the territory of Ukraine (XIX – early XXI century). Bulletin of Lviv University. The series is historical]. Special issue, 133–143. [In Ukrainian].
- ORLYK, V., BOIKO-HAHARIN, A., 2019. Monety, peredani z Vseukrainskoho Istorychnoho Muzeiu imeni Tarasa Shevchenka do Derzhavnogo Banku SRSR v 1933–1934 rr. [Coins transferred from the All-Ukrainian Historical Museum named after Taras Shevchenko to the State Bank of the USSR in 1933–1934]. Studia I materialy z Miedzynarodowej Konferencji Numizmatycznej. «Utracone kolekcje numizmatyczne». 6–7 grudnia 2018 r. Warszawa: Zamek Krolewski w Warszawie, 225–237. [In Ukrainian].
- STRASHKEVYCH, K., 1866. Klady, rassmotrennye v mints-kabynete universyteta Sv. Vladimira s 1838 po 1866 hh. K., 10, 1–38. [The hoards incomes to the numismatic cabinet on the St. Volodymyr University from 1838 to 1866]. Universytetskie izvestia, 10. Kiev, unyversytetskaia typohrafiia, 1866, 1–38. [in Russian].
- ZRAZIUK, Z., 2006. Iz istorii numizmatycheskoi kolleksii universyteta Sv. Vladimira. Mezhdunarodnaia numizmatycheskaia konferentsia, posviashchennaia 150-letiu Natsyonalnogo muzeia Litvy. [From the history of the numismatic collection of the University of St. Vladimir. International Numismatic Conference dedicated to the 150th anniversary of the National Museum of Lithuania]. 67–74. [In Russian].
- ZRAZIUK, Z. O., 2019. Donativa Yana Kazimira ta zoloti medali z koleksii Vilenskoho universitetu. Naukovyi visnik Natsionalnogo muzeiu istorii Ukrainy. Zbirnik naukovikh prats. Vypusk 4, Vidp. red. B. K. Patrilyak [Jan Kazimir's Donative and gold medals from the collection of Vilnius University. Scientific Bulletin of the National Museum of History of Ukraine. Collection of scientific works, Issue 4, Resp. ed. B. K. Patryliak], 252–276. [In Ukrainian].
- YAUSHEVA-OMELYANCHIK, R., 2000. Kyivskyi mints-kabinet u zhytteopysakh. Ukrainska numizmatyka i bonistyka [The Kiev Numismatic cabinet in biographies, Ukrainian Numismatics and Notaphily]. 1, 64–76. [In Ukrainian].
- YAUSHEVA-OMELYANCHIK, R., 2000. Kyivskyi mints-kabinet u zhytteopysakh. Ukrainska numizmatyka i bonistyka [The Kiev Numismatic cabinet in biographies, Ukrainian Numismatics and Notaphily]. 2, 53–62. [In Ukrainian].

Мінц-кабінет університету Св. Володимира у перші роки існування. 1834–1842 рр.

Статтю присвячено першим рокам існування мінц-кабінету Київського університету Св. Володимира. Київський університет Св. Володимира був створений указом імператора Миколи I 8 (20) листопада 1833. Проте, ще у вересні 1833 р. Державний попечитель Київського навчального округу Єгор Федорович фон Брадке видав наказ за яким всі колекції і втому числі і нумізматичні, з закритих після польського повстання 1830–1831 рр. Кременецького лицю і Віленського університету, мають бути перевезені до Києва. Власне цю дату можна вважати початком існування мінц-кабінету Св. Володимира. На початку 1834 р. М. Ю. Якубович до Києва з Вільно привіз нумізматичне зібрання Кременецького лицю. Оскільки на той час Київський університет не мав власної будівлі, то для його роботи орендували декілька приватних будинків на Печерську. М. Ю. Якубович звітував Раді університету, що Кременецька колекція складається з 8636 монет стародавніх і 9200 монет і медалей нового часу загалом з 19939 екземплярів. У січні 1834 р. на посаду головного бібліотекара і зберігача мінц-кабінету призначили П. О. Яковського. У червні 1834 р. його відправляють у відрядження до Вільна, де він мав приймати майно і бібліотеку Віленського університету. У вересні 1835 р. разом з бібліотекою і майном до Києва прибула і нумізматична колекція Віленського університету, що складалась з 2783 монет. Впродовж наступних років до мінц-кабінету передали також колекції Теофільпольського дворянського повітового училища, Уманського базиліанського повітового училища, Луцької гімназії. У квітні 1835 р. зафіксоване перше надходження до вже «нової» київської колекції. Серед дарувальників – перший ректор університету М. О. Максимович, губернатор Г. С. Лошкарев, дослідник-любитель стародавнього Києва О. С. Аненков тощо. Вже на кінець 1836 р. до колекції надійшло більше 500 монет і медалей. З 1838 р. одним з важливих джерел поповнення нумізматичної колекції стали скарби, які за розпорядженням Київського, Подільського, Волинського генерал-губернатора стали надходити до університету на розгляд. За період з 1838 по 1842 рік у мінц-кабінеті розглянули близько 20 скарбів. У новій будівлі університету мінц-кабінет отримав кімнату № 21 на 3-му поверсі для облаштування експозиції і зберігання монет. Власне мінц-кабінет став першою музейною установою міста Києва.

Ключові слова: Київський університет Св. Володимира, мінц-кабінет університету Св. Володимира, нумізматична колекція Кременецького (Волинського) лицю, нумізматична колекція Віленського університету, П. О. Яковський, М. Ю. Якубович, колекція Теофільпольського дворянського повітового училища, нумізматична колекція Уманського базиліанського повітового училища, Луцька гімназія.

Zraziuk Zinaida, Chef of the sector of numismatics, faleristics, medal and bonistics, National museum of Ukrainian history.

Зразюк Зінаїда, завідувач сектору нумізматики, фалеристики, медальєрики та боністики, Національний музей історії України.

ORCID ID: 0000-0003-2140-690X

Received: 03-02-2021

Advance Access Published: March, 2021